

liggende, kunne jeg selv komme meg ut i friluft med rullestol. Jeg synes i det minste vi bør få lov til å bruke e-sigarett innendørs, også i sengen. Det er ikke brannfarlig, og ikke til sjenanse for noen.

Hege Guerch
Oslo

Anerkjenn lærernes kompetanse!

Erfarne lærere med få studiepoeng i norsk, engelsk og matematikk, skal nå «avskiltes». Selv om de gjennom tiår har tatt kurs og utviklet undervisningen, får de ikke lenger undervise i fagene. Ønsker de å skifte skole, vil de havne bak de nyutdannede og «kvalifiserte» i køen.

Før kunne skolene sette lærere til å undervise hvilket som helst fag, uavhengig av lærernes utdanning, erfaring eller interesse, bare for å få en «kabal» til å gå opp. Elevene fortjener at vi krever at lærerne skal ha kompetanse i det de underviser. Rett til gratis videreutdanning bør være en naturlig konsekvens. Og vi må anerkjenne den kompetansen lærere har opparbeidet seg gjennom et langt yrkesliv. Realkompetanse vurderes allerede ved opptak til studier og for fritak fra deler av studier – nå bør ordningen utvides slik at lærere i jobb kan få formalisert sin reelle kompetanse.

På den måten kan vi få til et kompetanseløft der det trengs – og samtidig anerkjenne den kompetansen som allerede finnes!

Bjørn Smestad
studieleder,

Høgskolen i Oslo og Akershus

Innsatte ønsker å stå imot rusbruk

Kristian Mjåland hevder i Aftenposten 8. oktober at det eksisterer en delingskultur når det gjelder rusmidler ved to rusmestningsenheter i et norsk fengsel, og at ruskontrollen motiverer rusmisbruket. Konklusjonen stemmer ikke med funn fra en pågående studie av Janne Helgesen, som omfatter syv rusmestningsenheter i fengslene. Studien viser at innsatte ønsker å gjøre noe med sin rusavhengighet. De forsøker å skape et rusfritt miljø, og det er lite rus på avdelingene. I likhet med Mjålands studie opplever de riktignok kontrollen som belastende, men den bidrar også til at de klarer å stå imot rusbruk og distribusjon av rusmidler. Mjålands oppfatning om at det er kontrollen som primært skaper motivasjonen til deling og distribusjon av rusmidler, er problematisk. En mer sannsynlig forklaring er liten motivasjon til å slutte med rus blant noen av dem som har søkt seg til enhetene. Det er ikke uventet at lite motiverte innsatte som ikke tilpasser seg et behandlingsregime vil ha et behov for å legitimere slike regelbrudd, for eksempel med opposisjonstrang mot ruskontrollen.

Janne Helgesen
seksjonsleder EVU,
Politihøgskolen

Ragnar Kristoffersen
forsker, Kriminalomsorgens
utdanningscenter

Psykisk helse. Sterke krefter har ledet USA inn i en psykiatrisk hengemyr hvor verdifulle helseressurser anvendes feil.

Vi må ikke følge USA inn i en psykiatrisk hengemyr

Debatt

Allen Frances
psykiater, profes-
sor emeritus,
Duke University

Jørgen A. Flor
psykologistudent

I USA er psykisk helsevern i krise. Paradoxet er at tilnærmet friske mennesker overbehandles som om de var syke, mens de virkelige syke neglisjeres. Andelen som feildiagnostiseres er overveldende – 15 prosent av amerikanske barn får ADHD, autisme er 20-doblet på like mange år og hver femte amerikaner tar hver dag en psykiatrisk pille, ofte rettet mot plager som er uunnngåelige konsekvenser av livets strabaser.

Samtidig mangler 600.000 alvorlig psykisk syke tilgang til behandling eller bolig. Mange ender i fengsel. Flere europeiske land er i ferd med å gå i disse fotsporene. I Norge har vi vært skånet for alvorlige problemer med overbehandling og ignorerer av de sykeste. Vi gir ikke diagnoser i tilsvarende skala; 2 prosent får ADHD og 0,6 prosent autisme. Likevel er det foruroligende tendenser, og mange deler Gisle Rokunds bekymring over hvor vi er på vei. Forbruket av beroligende piller og antidepressiver er økende blant tenåringer. Vi topper statistikken over lavest gjennomføring i videregående opplæring.

Her deler vi våre tanker om hvordan Norge skal unngå overbehandling av dem som ikke trenger det og underbehandling av de syke.

Unngå privatisering

Gode bo- og behandlingsforhold for de alvorlig syke er et offentlig ansvar som skal løses i offentlige institusjoner. I USA og andre land har kostnadsutt foregått gjennom privatisering og ført til neglisjering av de alvorlig syke. Private helse tilbydere foretrekker pasientene som er lettere og billigere å behandle. Behandling av alvorlig psykisk sykdom er kostbart og tidkrevende. Norge er en av verdens beste steder å være alvorlig syk; USA er blant de verste. Hovedforskjellen er at vi har et robust, offentlig og ikke minst gratis helsetilbud.

Legemiddelindustrien er blant de

Vi ønsker ikke å krisemaksimere, men det vil det være naivt å tro at Norge ikke står i fare for å gjøre mange av de samme feilene som USA, skriver artikkelforfatterne.
ILLUSTRASJONSFOTO: SARA JOHANNESSEN, NTB SCANPIX

mest profitable næringer i verden og en avgjørende maktfaktor i eksplosjonen av psykiatriske diagnoser i USA. Farmasøytiske selskaper i USA markedsfører direkte til forbrukere og bruker milliarder av dollar årlig på dette. I Norge er ikke reklame for reseptbelagte legemidler lov og vi har derfor vært spart for de sterke markedskreftene som driver den amerikanske inflasjon av diagnoser og overforbruk av psykofarmaka. God kontroll med legemiddelindustrien har bidratt til at vi har unngått en generell økning av diagnostiserte psykiske lidelser i den norske befolkningen. Nylig har Regjeringen startet oppmykning av retningslinjene for slik markedsføring – en utvikling vi ønsker å advare mot.

Mindre makt til farmasøytindustrien og mer makt til pasientene og deres familier er en villet utvikling. Helseminister Høie snakker varmt om brukermedvirkning. Mer makt betyr også mer ansvar for å ta informerte, gode valg om egen helse. Hvis pasienter skal bli smarte og velinformerte forbrukere av helsetjenester må de få god og nøytral informasjon om psykiske lidelser og om risiko og fordeler ved aktuelle behandlingstilbud.

«Vi har alle en psykisk helse»

De senere årene har psykiatri og psykologi for alvor inntatt avisspaltene. Godt opplysningsarbeid gir folk innsikt i og forståelse for egen og andres psykisk helse. Organisasjoner som Rådet for psykisk helse, Mental Helse og ikke minst skolevesenet spiller en viktig rolle i denne alminneliggjøringen. Begrep som «psykiske helseplager» og «symptomplager» bør imidlertid brukes med forsiktighet. Det som kan være en helt normale reaksjon på stress og belastning blir misforstått

som psykisk lidelse og alvorlig sykdom. Baksiden ved denne nye kunnskapen om psykisk helse er at folk begynner å lete etter symptomer og følge med på sin egen mentale tilstand. Er jeg deprimert? Har jeg et sunt forhold til mat og trening? Åpenhet kan ha bivirkninger og identiteten som syk kan smitte, slik Ingeborg Senne set poengterer i Aftenposten 12. oktober. Vi undervurderer folks utrolige tilpasningsevne, effekten av tid og ikke minst placeboeffekten. Mange tar medisiner for lettere symptomer som ville gått bort av seg selv.

De mest sårbare gruppene for overbehandling er eldre og barn, hvor grensene mellom frisk og syk er uklare og personen selv ofte har vanskeligheter med å gi informert samtykke. Titusenvis av eldre får antipsykotika, uten å være psykotiske. Nøkkelen til å demme opp for denne utviklingen er tålmodige behandlere, grundige utredninger og høy fagkompetanse.

Bedre føre var

Vi vet mye om hva som gikk galt i USA og skal være takknemlige for at utviklingen i Norge ikke er like dramatisk. Vi er for eksempel ikke like slepphendte med diagnoser, vi er mer opptatt av pasientmakt og av å demme opp for aggressiv markedsføring fra pilleindustrien. Det satses på lavterskelarbeid, forebygging og tidlig innsats. Kunnskap om psykisk helse er økende.

Sterke krefter har ledet USA inn i en psykiatrisk hengemyr hvor verdifulle helseressurser anvendes feil. I likhet med president i Norsk Psykologforening Tor Levin Hofgaard ønsker vi ikke å krisemaksimere. Samtidig vil det være naivt å tro at Norge ikke står i fare for å gjøre mange av de samme feilene.

Vi må stille tydeligere krav om virkemidler i klimapolitikken

Hva kan vi vente oss av toppmøtet i Paris, og hva vil være Norges bidrag i denne sammenheng? Nylig deltok vi sammen med 1500 andre på Aftenpostens klimakonferanse, med bl.a. FNs klimasjef Christiana Figueres som foredragsholder. Hun er klok nok til å dempe forventningene: Vi kommer ikke til å få den avtalen vi trenger for å begrense oppvarmingen til to grader, dog har over 150 land nå meldt inn sine mål for utslippsreduksjoner. Det er noe helt nytt, understreket hun.

Om dette kjennes betryggende, kommer an på hvilken tillit vi kan ha til le-

derskapet i disse landene. Ett av dem er Norge, med en CV der det aldri har manglet på fine ord, men der de faktiske tall forteller en ganske annen historie. Regjeringens mål om «40 % kutt innen 2030» overbeviser ingen andre enn dem selv. På direkte spørsmål om planene for oljeutvinning i Arktis er forenlig med togradersmålet, svarte Figueres et kontant nei.

Aftenposten skal ha ros for å gi plass også til James Hansen, forskeren som er blitt aktivist fordi han har erfart at myndighetene ikke lytter til kunnskapen. «Pure bullshit» kaller han noe av det de driver med. Alle ser at klimaproblemet

må løses – på sikt. Det gjelder bare å unngå store omprioriteringer – ennå. Mottoet synes å være tatt fra den gamle visen: «I morgon, i morgon, men ikke i dag...»

Derfor vil den folkelige klimabevegelsen fortsette å vokse, og har nå én ting å gjøre etter vårt syn: å stille et tydelig krav om virkemidler for måloppnåelse – også på kort sikt. Professor Helge Drange viste at det trengs 6-7 prosent kutt hvert år hvis vi skal ha en rimelig sjanse til å unngå at klimaet kommer ut av kontroll.

Halfdan Wiik
Gunnar Kvåle
Besteforeldrenes klimaaksjon